Gotland. Endre sn.

(Avskrift av avskrift av avskrift)

Några anteckningar om numera försvunna fornlämningar i Endre socken, Gotland.

Före 1875, då grunden till Endre folkskola på hösten upptogs, låg, där skolans östra gavel nu står, en stor kalkstenshåll, som av skolbarnen förut använts som lekplats. Sockenmännen, som själva arbetade med grundens uppbrytande, ville slå sönder kalkstenshällen för att användas till grundmuren i det nya skolbygget. En av bönderna misstänkte dock att stenen kunde vara ett fornminne samt utverkade att denna flyttades på rullar ned i kilen mellan vägarna Visby - Dalhem, Visby - Barlingbo, där den lades i östra sluttningen av en numera igenfylld grusgrop.

År 19o7 biträdde jag emellanåt Överstelöjtnant Ernst Hellgren med iordningställandet av Gotlands Fornsal. När jag där såg huru dåvarande vaktmästaren Axel Berg framkallade bilder och runor på den ena stenen efter den andra, kom jag att påminna mig stenen på Endre backe, vilken jag mindes hade samma form och storlek som den största av stenarna i Fornsalen (stenkyrkostenen) men hade glömt, vart stenen förts från sin ursprungliga plats. Under många år hade jag frågat endrebor härom, men ingen visste var stenen blivit av utom den, som utverkat att den ej blev sönderslagen, och han ville ej uppgiva platsen och bad mig att ej göra något åt saken så länge han levde. Han var då över 80 år gammalooch dog omkring 1914. Sedermera fortsatte jag med mina frågor men utan resultat. Slutligen på sommaren 1914 kom jag ihåg, att jag och andra skolgossar någon gång strax efter stenens bortförande, i förut nämnda grusgrop kastade sten mot den snett liggande ytan av stenen, vilka stenar då studsade upp. Läraren förbjöd då denna stenkastning mot hällen, vadan han säkerligen visste att stenen var ett fornminne.

Stenen blev snart övertäckt med fyllning från närliggande åkrar och har säkerligen ej varit synlig efter 1880. När jag sommaren 1929 cyklade till Endre för att visa min 13-årige son stenens plats, träffade jag en arbetare, som bor där i närheten,

(forts.)

Gotland. Endre sn.

(forts. på Några anteckningar om....)

och för vilken jag omtalade mitt ärende. Denne omtalade då, att han vid trädplantering på den igenfyllda grusgropen. på det av mig utpekade stället påträffat övre kanten av en så gott som i jordytan liggande stor kalkstens häll av ca. 25 cm. tjocklek, men icke vidare undersökt densamma utan fyllt hålet igen. Strax efter denna händelse träffade jag tvenne 70-åriga endrebor och omtalade för dem att jag nu äntligen funnit den av mig så länge efter frågade stenen. Bönderna sade då att de alltid vetat att den låg där och och bådo mig att ej längre röra vid den saken. Varför? De nu levande endre borna ha ju inget ansvar för det möjligen orätta behandlingssättet att nedmylla en sten som de visste vara ett fornminne.

(Underskrift saknas.

Föredragningsdatum: 4.7.30.

(Ant. fr. 1899 (O.V. Wennersten)

Endrebackar, nära Endregårda, nu grustag. Där förr ett storartat gravfält, nu betydligt plundrat. Plundringen började för 30 år sedan ungefär, då till och med skolbarnen på lediga stunder (enligt berättelse av ett av dem, nuvarande folkskollärare Oskar Valfrid Engström i Ardre) systematiskt grävde skatter där. Flera rika fynd då gjorda. Gravarnas antal har sedan för varje år minskats.

Inom socknen finnas ännu gravar vid: 1) Skarphed, 2) Lundsrum, 3) Högårdsåker vid Fjells, 4) Svenskens äng (tomtningar), 5) i en Hulte tillhörig hage liggande vid kommunikationsvägen "Gravar" mellan Bro och Fole och i hagen mitt emot denna. I själva vägdiket flera tuskurna rösen med framstickande hällkistor. I den sistnämnda av de tvenne hagarna har man haft grustag förr ehuru man till all lycka i de flesta fall grävt bort grusen runt om gravarna, så att dessa nu stå som "höga holmar" över den nu efter grusets bortforsling vattendränkta, av kärrväxter täckta marken. Fältet väl värt en undersökning. Tycks för tillfället ej vara utsatt för några svårare tjuvgrävningar. Står som

och för vilken jag omtalade mitt ärende. Denne omtalade då, att han vid trädplantering på den igenfyllda grusgropen. på det av mig utpekade stället påträffat övre kanten av en så gott som i jordytan liggande stor kalkstens häll av ca. 25 cm. tjocklek, men icke vidare undersökt densamma utan fyllt hålet igen. Strax efter denna händelse träffade jag tvenne 70-åriga endrebor och omtalade för dem att jag nu äntligen funnit den av mig så länge efter frågade stenen. Bönderna sade då att de alltid vetat att den låg där och och bådo mig att ej längre röra vid den saken. Varför? De nu levande endre borna ha ju inget ansvar för det möjligen orätta behandlingssättet att nedmylla en sten som de visste vara ett fornminne.

(Underskrift saknas.

Föredragningsdatum: 4.7.30.

(Ant. fr. 1899 (O.V. Wennersten)

Endrebackar, nära Endregårda, nu grustag. Där förr ett storartat gravfält, nu betydligt plundrat. Plundringen började för 30 år sedan ungefär, då till och med skolbarnen på lediga stunder (enligt berättelse av ett av dem, nuvarande folkskollärare Oskar Valfrid Engström i Ärdre) systematiskt grävde skatter där. Flera rika fynd då gjorda. Gravarnas antal har sedan för varje år minskats.

Inom socknen finnas ännu gravar vid: 1) Skarphed, 2) Lundsrum, 3) Högårdsåker vid Fjells, 4) Svenskens äng (tomtningar), 5) i en Hulte tillhörig hage liggande vid kommunikationsvägen "Gravar" mellan Bro och Fole och i hagen mitt emot denna. I själva vägdiket flera tuskurna rösen med framstickande hällkistor. I den sistnämnda av de tvenne hagarna har man haft grustag förr ehuru man till all lycka i de flesta fall grävt bort grusen runt om gravarna, så att dessa nu stå som "höga holmar" över den nu efter grusets bortforsling vattendränkta, av kärrväxter täckta marken. Fältet väl värt en undersökning. Tycks för tillfället ej vara utsatt för några svårare tjuvgrävningar. Står som det synes mig, i förbindelse med närliggande fält och tomtningar inom Bro och Lokrume.

En del forngravställen i Endre, om vilka jag lyckats få notiser, men vilka jag ej hunnit besöka, skall jag framdeles meddela. Å ett av dessa skall enligt min sagesman finnas "hela gravkistor med påliggande täckhällar ovan jord".

A.T.A.